

blokfluitkwartet capriola

www.blokfluitkwartetcapriola.nl

Songs, grounds and dances

Engelse muziek uit Middeleeuwen, Renaissance, Barok en de 20e eeuw - met Renaissance-dansen uit de Nederlanden

Woensdag 17 mei 2017 van 19.30 tot 21.00 uur een besloten optreden in de Vaartland, Dillenburgsingel 9 in Vlaardingen.

Blokfluitkwartet Capriola speelt Engelse muziek uit Middeleeuwen, Renaissance, Barok en de 20e eeuw met daarnaast enkele Renaissance-dansen uit de Nederlanden. De stukken worden uitgevoerd op instrumenten zoals die in de Renaissance en de Barok gebruikt kunnen zijn. Er wordt gespeeld in verschillende bezettingen, hoog, midden en laag. Harriet van Drimmelen verleent medewerking aan het concert met zang en blokfluit.

De Engelse muziek kent een voorliefde voor het gebruik 'songs' en 'dances' in instrumentale composities. Een deel van een lied of dans werd gebruikt als een 'ruggengraat' waaromheen andere stemmen werden gecomponeerd. De 'ground' had eenzelfde functie, vaak in de onderste stem, met een simpele meer abstractie melodie die een aantal keer herhaald wordt.

Aan het programma zijn dansen toegevoegd uit 'Danserye (Het derde musyck boexken)' dat in 1551 in Antwerpen is uitgegeven door Tielman Susato (ca. 1510/1515 - 1570 of later).

Programma

Ah Robin, gentle Robin (zang Harriet van Drimmelen)	William Cornysh (ca. 1486 - 1523)
Ave Miles Celestis Curie – Ave Rex	Anoniem (13e / 14e eeuw)
Passe et medio & Reprise: La pingne,	Tielman Susato (ca. 1500? - 1561/64)
Ronde I: Pour quoy, Ronde II: Mon amy,	
Ronde VI - Salterelle	
In nomine	John Taverner (ca. 1490 - 1545)
In nomine	William Byrd (1543 - 1623)
The leaves be green	William Byrd (1543 - 1623)
Ricercar 'Bonny sweet Robin'	Thomas Simpson (1582 - ca. 1625)
Three Parts upon a Ground [Z 731]	Henry Purcell (1659 - 1695)
Suite for Pipes or Recorders	Ralph Vaughan Williams (1872 - 1958)

Pauze

Candens Crecit Liliun - Candens Liliun Columbina	Anoniem (13e / 14e eeuw)
[Pavane V:] La Bataille	Tielman Susato (ca. 1500? - 1561/64)
Gaillarde sur la bataille	Pierre Phalèse (ca. 1510 - ca. 1573)
Pavane I: Mille regretz	Tielman Susato (ca. 1500? - 1561/64)
Times stands still (zang Harriet van Drimmelen)	John Dowland (1563 - 1626)
Consort of Fower Parts, Suitte III	Matthew Locke (ca. 1621 - 1677)
Chaconne uit Dioclesian	Henry Purcell (1659 - 1695)
Pavan, Galliard, The night watch, The Honie-suckle	Anthony Holborne (1545? - 1603)

Toelichting

Engelse motetten 13e – 14e eeuw

Een motet is een meerstemmige compositie op een Latijnse, meestal godsdienstige, tekst. Een van de kenmerken van het Engelse motet uit de 13e en 14e eeuw is het eenvoudige, dansante ritme, dat doet denken aan het luiden van kerkklokken. De melodie is vaak ontleend aan bekend lied. In het motet **Ave**

Miles Celestis Curie - Ave Rex wordt lof gezongen over Edmund de Martelaar, koning van East Anglia (ca. 855 - 869), die in 869 door de Denen (Vikingen) is vermoord. In het motet **Candens Crecit Lilium - Candens Lilium Columbina** worden Maria en haar zoon Jezus bezongen en vergeleken met een zuiver witte lelie en een duif.

Ah Robin, gentle Robin - William Cornysh (ca. 1486 - 1523)

William Cornysh was componist, dichter, toneelschrijver en acteur. Hij was 'Gentleman' en 'Master of the Children' van de 'Chapel Royal' onder koning Henry VIII. In zijn driestemmige lied **Ah Robin, gentle Robin** klaagt de zanger over de liefdeloosheid van zijn vrouw. Hij vraagt aan Robin over zijn minnares te vertellen, dan zal hij dat met zijn ervaringen doen. Het lied bestaat uit drie melodieën. De twee onderste stemmen zingen/spelen 2 melodieën van 4 maten in canon. De canon wordt 6 keer gezongen/gespeeld en heeft daarmee de functie van een 'ground', een repeterende basismelodie. De melodie van de bovenste stem bestaat uit 2 x 4 maten en wordt 2 keer geheel uitgevoerd en tenslotte de eerste 4 maten.

In nomine - John Taverner (ca. 1490 - 1545) - William Byrd (1543 - 1623)

John Taverner was de belangrijkste Engelse componist in het eerste deel van de 16e eeuw en is voornamelijk bekend om zijn geestelijke muziek. Hij werkte o.a. als leider van het koor van het Cardinal College (nu Christ Church) in Oxford.

Het **In Nomine** van John Taverner is een instrumentale transcriptie van het deel 'In nomine Domini' uit zijn mis 'Gloria tibi Trinitatis'. De tweede stem speelt/zingt hier een melodie in lange noten (cantus firmus - vast gezang), waar de overige stemmen hun gevarieerde melodieën omheen spelen/zingen. Deze **In Nomine** was het begin van een genre van instrumentale composities met deze naam. Van tenminste 58 componisten uit 16e en de 17e eeuw zijn meer dan 150 'In Nomines' bekend, gebaseerd op de cantus firmus van de mis van Taverner en soms met gebruik van andere delen van zijn compositie. William Byrd (1543 - 1623) schreef zeven 'In Nomines'.

William Byrd was de belangrijkste Engelse componist tijdens het bewind van Elizabeth I en James I. Zijn grote oeuvre bestaat uit missen, motetten, meerstemmige liederen en werken voor klavier en instrumentaal ensemble. Hij was organist van de 'Chapel Royal'.

The leaves be green - William Byrd (1543 - 1623)

William Byrd gebruikte het populaire liedje met de tekst "The leaves be greene the nuttes bee browne, thay hange soe highe thay will not come downe" voor één van de meest experimentele en gewaagde instrumentale composities uit zijn tijd. Het liedje is tijdens het hele stuk te horen, wisselt steeds van stem en wordt 20 keer herhaald. Rond het liedje spint Byrd een steeds ingewikkelder patroon van variaties, dat steeds weer tot een rustpunt komt. Net als de 'In nomines' hebben veel Engelse componisten dergelijke stukken geschreven, die 'Brownings' werden genoemd.

Pavan, Galliard, The Honie-suckle, The night watch - Anthony Holborne (1545? - 1602)

De collectie dansen 'Pavans, Galliards, Almains' van Anthony Holborne uit 1599 is de grootste collectie dansen uit deze tijd die in Engeland is overgeleverd. Het bevat 65 vijfstemmige dansen (pavanes, gaillardes en allemandes) geschreven voor strijk- en blaasinstrumenten. Een pavane is een langzame dans in tweedelige maatsoort, vaak gevolgd door een snelle galliarde in driedelige maatsoort. Een allemande, zoals The Honie-suckle en The night watch, is een gematigd snelle dans in tweedelige maatsoort.

Anthony Holborne schreef naast werken voor ensembles, muziek voor luit, bandora en cittern (allen geplukte snaarinstrumenten). In zijn publicaties beschreef hij zich als 'Gentleman and Servant' van koningin Elizabeth I.

Ricercar 'Bonny sweet Robin' - Thomas Simpson (1582 - ca. 1625)

Ook Thomas Simpson gebruikte een toen populair lied 'Bonny sweet Robin' voor een instrumentale compositie. Hij maakte er een virtuoze 'ricercare' mee, waarin de twee bovenstemmen elkaar vaak imiteren en met elkaar wedijveren. De twee lage stemmen ondersteunen de bovenstemmen en imiteren mee.

Thomas Simpson componeerde, was speler van strijkinstrumenten en gaf muziek uit. Zijn publicaties bevatten dansen, andere instrumentale stukken van hemzelf en stukken van Engelse en Duitse tijdgenoten. Hij werkte o.a. aan hoven in Frankrijk, Duitsland en Denemarken.

Times stands still - John Dowland (1563 - 1626)

Het lied 'Times stands still' van John Dowland is oorspronkelijk geschreven voor solostem met begeleiding van een luit en een basviool. Capriola begeleidt de zangstem met 4 blokfluiten in een eigen bewerking. In het lied staat de tijd stil als de verliefde naar de onbereikbare vrouw kijkt en hij zichzelf beloofd niet op te geven.

John Dowland was componist, zanger en luitspeler. Hij werkte in Duitsland, Italië en voor de koning van Denemarken. Hij schreef wereldlijke en geestelijke liederen met en zonder luitbegeleiding en muziek voor luit en voor ensembles.

Consort of Fower Parts, Suite III - Matthew Locke (ca. 1621 - 1677)

In loop van de 17e eeuw werden dansen gecombineerd tot een suite, vaak vooraf gegaan door een langzaam polyfone, muzikaal ingewikkelde, opening. Matthew Locke was een van de eerste componisten die dergelijke suites samenstelde en als suite uitgaf. De suites uit de bundel 'Consort of Fower Parts' bestaan allemaal uit een fantasia gevolgd door drie dansen: een courante, een ayre en een sarabande.

Componist, organist en zanger Matthew Locke was de belangrijkste en invloedrijkste Engelse componist van zijn generatie. Hij schreef toneelmuziek, vocale muziek en kamermuziek voor strijkers, waaronder verscheidene verzamelingen met dansen. Hij was componist van de 'Private Musick' van koning Charles II en van het strijkersorkest van het hof.

Chaconne - Three Parts upon a Ground [Z 731] - Henry Purcell (1659 - 1695)

De chaconne is een muzikale vorm in driedelige maatsoort met variaties boven een repeterende bas. De chaconne lijkt sterk op de passacaglia en zij waren beide populair in de Barok. Henry Purcell gebruikte vaak chaconnes in zijn opera's. Een beroemd voorbeeld is de aria 'When I am laid in earth' uit 'Dido and Aeneas'. De hier uitgevoerde chaconne komt uit de opera 'Dioclesian'.

In Engeland werd een repeterende bas (ostinato) een 'ground' genoemd. Henry Purcell schreef 'Three Parts upon a Ground' voor drie gelijke bovenstemmen en een bas. De 'ground' van 6 noten in 3 maten wordt 30 keer door een stem herhaald, waarbij de overige stemmen telkens variaties op het beginthema spelen. Als de bas een solo heeft, wordt de 'ground' door een van de bovenstemmen over genomen. Capriola speelt het stuk op drie altblokfluiten en een barokfagot.

Componist en organist Henry Purcell volgde Matthew Locke op als 'Composer to the King's violins' (een strijkersorkest van 24 spelers). Purcell werd al tijdens zijn leven als een van de grootste Engelse componisten gezien. Hij schreef opera's, toneelmuziek, geestelijke werken, odes, liederen en instrumentale muziek.

Suite for Pipes or Recorders - Ralph Vaughan Williams (1872 - 1958)

Ralph Vaughan Williams schreef 'Suite for Pipes' in 1939 voor bamboefluiten. Vaughan Williams was toen president van 'The Pipers Guild of Great Britain', dat het maken van en het spelen op bamboefluiten bevorderde. In 1947 is de suite als 'Suite for Recorders' uitgegeven voor blokfluitkwartet. De suite bestaat, als een Barok-suite, uit een Intrada (Entrée) en dansen; in dit geval Minuet, Valse en Jig. Vanwege de beperkte toonomvang van bamboefluiten kan de Suite heel goed uitgevoerd worden op Renaissance-blokfluiten.

De Engelse componist, dirigent en organist Ralph Vaughan Williams studeerde o.a. bij Maurice Ravel (1875 - 1937) in Parijs. Hij is sterk beïnvloed door de hernieuwde interesse in 16e-eeuwse Engelse componisten aan het begin van de 20e eeuw en zijn verzameling Engelse volksmuziek. Hij schreef composities in vrijwel elk genre, van opera's en symfonieën tot koormuziek voor amateurs.

Dansen uit 'Danserye' - Tielman Susato (ca. 1510/1515 - 1570 of later)

Tielman Susato is rond 1510/15 in Soest bij Dortmund geboren en in 1570 of later in Zweden gestorven. Hij was actief in de Zuidelijke-Nederlanden als uitgever van muziek, componist en instrumentalist. Hij was lid van de 'stadsspeellieden' van Antwerpen en speelde trombone, veldtrompet, kromhoorn, fluit en blokfluiten. De muziekuitgeverij van Susato was de eerste die succesvol was in de Lage Landen. Tussen 1543 en 1561 publiceerde hij boeken met chansons, missen, motetten en instrumentale muziek. De dansen die Capriola uitvoert zijn in 1551 gepubliceerd in 'Danserye (Het derde musyck boexken)'.

De *pavane* is een 16e- en 17e-eeuwse dans, waarschijnlijk ontstaan in Italië en genaamd naar de stad Padua. Het is een processiedans, statig van karakter, in tweedelige maatsoort. De pavane was meestal gekoppeld met een andere, snellere dans, meestal in driedelige maatsoort. In Italië was een *saltarello* de begeleidende dans, in Frankrijk en Engeland een *galliarde*. De *ronde* is een rondedans in tweedelige maatsoort, levendig van karakter in een snel tempo. De *passe et medio* is een langzame dans in tweedelige maatsoort, gevolgd door een snelle *reprise*.

Bronnen

- The Recorder Today, Eve O'Kelly, 1990.
- Grove Music Online, The Oxford Dictionary of Music, The Oxford Companion to Music, 2017.

Blokfluitkwartet Capriola

Blokfluitkwartet Capriola speelt oude en nieuwe muziek, geeft concerten en optredens en werkt regelmatig samen met andere instrumentalisten en koren. Capriola bestaat uit Irene Hooimeijer, Els Kuijk, Kees Konings en Frans Schröder.

Capriola heeft vele concerten gegeven in binnen- en buitenland. Capriola streeft naar een kwartetklank geïnspireerd op ideeën uit de Renaissance, die ook wordt toegepast op hedendaagse muziek.

Het kwartet bespeelt een uitgebreide collectie, voornamelijk naar historische voorbeelden handgemaakte instrumenten (a=440 en 415), waaronder naast vele blokfluiten (renaissance en barok), een basdulciaan (renaissancefagot) en een barokfagot.

Blokfluitkwartet Capriola, v.l.n.r.: Frans Schröder, Irene Hooimeijer, Els Kuijk en Kees Konings.